

SIRADIŞI BİR ANLATI DÜNYASI: ROBERT WALSER

AN EXTRAORDINARY NARRATIVE WORLD: ROBERT WALSER

*Zennube ŐAHİN YILMAZ**

Özet:

Tartışmalı bir şizofreni tanısı konulan Rober Walser, tıp dünyasını ve edebiyat bilimcileri karşı karşıya getiren İsviçre edebiyatının önemli yazarlarından birisidir. Gerek yaşam öyküsü gerekse yapıtları ile ilginç bir dünyanın kapılarını açan yazar, son dönemlerde İsviçre yazınında ayrıcalıklı bir konuma erişir. Yazarın ilginç ve ayrıcalıklı yanı, tipik şizofrenik özellikler gösterirken oldukça zeki bir kişi izlenimi yaratmasından kaynaklıdır. Onun hem aile ilişkilerinin hem de toplumsal ilişkilerinin olumlu bir tablo çizmemesi, kişilik yapısında normal olmayan semptomların ortaya çıkmasında etkili olur.

Özellikle romanları onun yaşam öyküsüne dair önemli veriler içerdiği için yapıtlarını değerlendirirken biyografisini göz ardı etmek yanlış saptamalara neden olabilir. Bu bağlamda romanları Walser'i tanıtmada önemli bir işlev üstlenir. Kaldığı klinikler, onun hem edebi kimliğinde hem de bireysel/toplumsal hayatında önemli bir iz bırakır. Bu izler, yapıtlarında yoğun bir biçimde yer aldığı için onun yarattığı karakterlerde de Walser'i bulmak olanaklıdır. Bu yüzden romanları, kendisi gibi sıradışı bir dünyanın kapılarını açar.

Anahtar Kelimeler: Kişilik Bozukluğu, Şizofreni, Biyografik-Psikolojik Yaklaşım.

Abstract:

Robert Walser, who was diagnosed with a controversial schizophrenia, is one of the most important authors of Swiss literature that confronts the medical world and the literary scholars. The author, who has opened the doors of an interesting world with his life stories and works, has recently achieved a privileged position in the Swiss literature. But his interesting and privileged side is sourced that, he creates an impression of a very intelligent person, while showing a typical schizophrenic features. The fact that both his family relations and his social relations do not make a positive Picture is effective in the appearance of unusual symptoms in personality structure.

Especially his novels contain important data on his life story, it can be misleading to ignore his biography while evaluating his Works. In this context novels play an important role in promoting Walser. Especially the clinics leave an

* Dr. Öğr. Üyesi, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü – Erzurum zshin@atauni.edu.tr

important mark. both in his literary identity and in his individual / social life. Because these traces are heavily involved in their Works it is possible to find Walser in the characters he created. Because of this, his novels opens the doors of an unconventional world like himself.

Key words: Personality Disorder, Schizophrenia, Biographical-Psychological Approach.

GİRİŞ

İsviçre kökenli Robert Walser, hem yapıtlarıyla hem de yaşam öyküsüyle son dönemlerde yıldızı giderek parlayan bir yazar olarak karşımıza çıkar. Walser'i ilginç kılan durum, onun şizofreni tanısı nedeniyle hayatının uzun bir bölümünü kliniklerde geçirmesi ve sıkıntılı bir yaşam/yazma öyküsüne sahip olmasıdır. Ancak onun şizofren olup olmadığı yıllardır hem psikiyatrlar hem de araştırmacılar/edebiyat bilimciler tarafından tartışılmaktadır. Bu tartışmada şüphesiz yazarın bazen tipik bir şizofren gibi davranmasının bazen de oldukça zeki bir kişi görüntüsü çizmesinin büyük bir payı vardır.

Reto Sorg ve Peter Utz gibi önemli Walser araştırmacıları. Walser'in hastalığı konusunda psikiyatrlarla aynı görüşü paylaşmamaktadırlar. Onlar, Walser'in bir sinir hastalığı olduğunu ileri sürerler. Hatta Utz, Walser'in halüsinasyonları, delüzyonları, korku ve şüphe durumundan dolayı ilk bakışta bir şizofren olabileceği yönündeki düşüncelerin ağır bastığını dile getirirse de bu tanının kolayca alınmış bir karar olduğu kanısındadır. Sorg ise Walser'in hastalığının yeniden araştırılması gerektiğini düşünür. (Gisi, Meyer & Sorg, 2013, s. 107-130) Diğer Walser araştırmacıları ise onun modern çağın getirdiği bir sinir hastalığına yakalanmadığını, aksine ailesinin bu rahatsızlıkta önemli bir etken olduğunu düşünürler. Çünkü sekiz çocuklu bir ailede büyüyen Walser'in kötü bir çocukluk geçirmesinde, annesinin hastalığı önemli bir neden olarak görülmektedir. Ağır bir depresyon hastası olan annesi, kocasının iflas etmesi ve ekonomik durumlarının kötüye gitmesiyle birlikte kendisini tamamen dış dünyadan soyutlamıştır. Anne, Walser'in hayatında önemli bir figürdür. Onun rahatsızlığı, Walser'i içine kapanık, mutsuz bir çocuk haline getirmiştir. Ailenin ve evin sorumluluğunu üstlenen kızı Lisa Walser, Walser'in çocukluk döneminden ölümüne kadar ona yakın olan tek aile üyesi olmuştur. Walser'in erkek kardeşi Ernst de Waldau kliniğinde şizofreni teşhisiyle kalmış ve orada hayatını kaybetmiştir. Hermann adındaki abisi de depresyondan dolayı intihar ederek hayatına son vermiştir. Walser'in diğer kardeşleri de yalnızlığıyla dikkat çeken kişilerdir. Ruhsal açıdan çok da sağlıklı olmayan bir ailede büyüyen Walser, aile sevgisinden/şefkatinden uzak bir kişi olarak yaşamak zorunda kalmıştır. Aile

üyelerinin sağlıklı olmaması, Walser'in ruh dünyasını doğal olarak etkilemiştir.

Uzun süre aynı işte çalışmayan ve bir evde/odada kalamayan Walser, bu tavrıyla oldukça dikkat çekmiştir. Hatta Zürih yıllarında neredeyse dokuz kez işini ve on yedi kez de evini değiştirmiştir. Onun sürekli iş ve ev değiştirme tutumunu sıkılgan yapısına ve iç huzursuzluğuna bağlayanlar olmuştur. İsviçre yıllarında ise Walser'de geri çekilme/insanlardan uzaklaşma, şüphe ve sürekli bir yorgunluk hissi görülmüştür. Hatta artan kararsızlık hali, onun yıllar boyunca sohbet ettiği ve yürüyüş yaptığı Carl Seeling ile olan diyaloglarına yoğun bir biçimde yansımıştır; “Çantamdaki gidiş bileti kullanılmamış. Yola çıkmadım. Ya da yola çıktığımda hemen tekrar geri döndüm. Bazen yol üzerinde birinci istasyonda indim ve tersi istikamette bir sonraki trene bindim ve geri geldim, kısa süre sonra tekrar aynı yerdeydim” (Seeling, 1977, s. 32). Onun bu ifadeleri, karar verme güçlüğü net bir biçimde gösterir niteliktedir. Kararsızlık, geleceği düşünmeme gibi tutumları umursamaz/tutarsız bir Walser portresi çizmede yeterli olmuştur.

Yaşamının büyük kısmını Waldau (1929-1933) ve Herisau (1933-1956) kliniklerinde geçiren Walser, 1929 yılından itibaren daha çok içine kapanık, mutsuz, huzursuz bir kişi haline gelmiştir. Gördüğü halüsinasyonlardan dolayı kendi kendisine yüksek sesle konuşmaya ve oda içinde hızlı adımlarla yürümeye başlayan Walser'in kaldığı pansiyonun sahipleri, onda ortaya çıkan bu değişimleri fark etmiş ve hemen kız kardeşi Lisa Walser'e durumu bildirmişlerdir. Bunun üzerine onu muayene eden psikiyatrist Walter Morgenthaler, “Şu anki durumunda kapalı bir kliniğe acilen ve mümkün olduğu kadar hızlı ihtiyacı var” (Schwerin, 2001, s. 26) şeklinde bir açıklama yaparak 1929 yılında Walser'in Waldau kliniği sürecini başlatmıştır. Waldau kliniğinde oldukça sıkıcı bir dönem geçiren Walser, öğleden önceleri gül keserek, sonraları da kısa süreli yazı yazarak zaman geçirir. Walser, bu tür işlerle uğraştığı zaman oyalanır ve korkularından uzaklaşır. Hatta bu durumu kız kardeşine yazdığı bir mektupta da dile getirir; (11.02.1929) ”Burada çok iyi anlayabildiğim şey korku durumlarının ortadan kalkmasıdır, çünkü burada sürekli yazmıyorum ve seninle ve sevecen Bayan Haberlin ile konuştuğum için korkunun yaratma krizinden ve sürekli kendimle yalnız kalmaktan kaynaklandığını şimdi anlıyorum...” (Schwerin, 2001, s. 260). Walser, sürekli takip edildiğine inanır. Kuruntuları, halüsinasyonları klinikte azalamaya başlar. Hatta tuhaf sesler duyduğunu ilk kez Waldau kliniğinde itiraf eder. Kapalı bir ortamda yaşaması, onu mutsuz eder. Çünkü doğaya özel bir ilgi/sevgi besleyen Walser, kapalı bir yerde her şeyden mahrum bırakıldığını düşünür. Klinikte tek kişilik bir oda yerine sekiz kişilik odalarda kalmayı tercih eder. Yalnız kalmaktan hoşlanmayan Walser, hayatı boyunca hep yalnız bir yaşam sürdürmek zorunda kalmıştır.

1929-1933 yılları arası Walser'i tanımada ve hastalığını adlandırmada önemli bir süreç olarak görülmüştür. Ancak 1933-1956 Herisau kliniği yılları, onun hayatının önemli bir kısmını oluşturmuştur. Hatta önemli bir Walser araştırmacısı olan Diana Schilling, onun Herisau'daki durumunu şu şekilde ifade etmiştir; "*Walser'in hayatı klinikte tesellisiz, dışlanmış ve baskı ile kuşatılmıştır*" (Schilling, 2007, s. 137). Schilling'in bu ifadesi, Herisau yıllarında Walser'in hayatını artık istediği şekilde idame ettiremediğinin bir göstergesidir. Walser, Herisau'da kalmak istememesine rağmen, uzun yıllar baskı altında, hiç bir şey yapmadan orada yaşamak zorunda kalmıştır.

1936 yılında Walser ile görüşmek için Herisau kliniğine gelen Seeling, Walser'in Herisau sürecinde yalnızlığını giderdiği tek isim olmuştur. 23 yıl kaldığı Herisau kliniği onun suskunluk yılları olarak kabul edilmiştir. Çünkü Waldau kliniğinde yazdığı kadar Herisau kliniğinde yazamamıştır. Hatta en son mektubunu Seelig'e yazmış ve kayıtlarda dikkat çekici bir biçimde gönderim tarihi değil, Seeling'in mektubu alışı tarihi yer almıştır; (10.07.1949). 1956 yılında yeni yılın ilk günü yalnız yaptığı bir yürüyüşte hayatını kaybeden Walser, 27 yıl boyunca kapalı bir klinikte yaşamak zorunda kalmış, ancak çok sevdiği doğada, karla kaplı bir ormanda hayatını kaybetmiştir.

Yazarın klinik yılları bir tür suskunluk yılları olarak kabul edilir. Ancak bir anlamda da yazarın dile getirmediği, içselleştirdiği kendisiyle hesaplaşma içinde olduğu bu yıllar, onun hem yazar olarak hem de insan olarak geldiği son noktayı göstermesi açısından da önemli bir işleve sahiptir.

1. WALSER'İN ANLATI DÜNYASI

Walser'in yazma serüveni 18'li yaşlarda başlamıştır. Onun bu hastalıklı dünyasında şiirden dramaya, romandan kısa öyküye uzanan geniş bir anlatı serüveninin olması oldukça dikkat çekicidir. Bu anlatı dünyasının konuları, genel olarak onun rahatsızlığından beslendiği için psikolojik sıkıntılarının ve toplumsal/ekonomik şartlarının izi belirgin bir şekilde yer alır yapıtlarında. Çünkü Walser'in yaşam öyküsünde oldukça belirleyici olan bu hastalık süreci, onun hem yaşamını hem de yapıtlarının temel belirleyeni olmuştur.

Özellikle 1925 yılından sonra hastalık belirtileri yoğunlaştığı için bu değişimden yazma biçimi de etkilenmiştir. Yazınsal yaratısının doruk noktasında, kliniklerde kalmak zorunda kalmış ve klinik yılları onun yazma sürecini ve biçimini oldukça etkilemiştir. Önemli bir yazın adamı olan Walser'de kendisini bir otel odasına kapattığı yıllarda oldukça farklı bir yazı stili gelişmiştir. Onun ilginç bir yazar olarak değerlendirilmesinde oldukça etkili olan bu yazı stili, Mikrogram yazıdır. Bu yazılar, Walser'in kurşun kalemle genel olarak takvim yapraklarının kenarlarına ya da sayfaların boş kısımlarına oldukça küçük bir biçimde kaleme aldıklarıdır. 1917 yılında bu

yazı stiliyle yazmaya başlayan Walser, 1925 yılına kadar bu şekilde yazmaya devam etmiştir. Yaklaşık 526 yapraktan oluşan yazıları, birçok öykü, şiir ve bir de roman içerir. Ancak bu yazıları, normal koşullarda okumak mümkün olmadığından yaklaşık 20 yıl süren bir çalışma ile Werner Morlang ve Bernhard Echte tarafından temize çekilmiştir. (Echte & Morlang, 2001, Besprechung von Dieter Borchmeyer aus “Die Zeit”)

1925 yılından sonra bir yazma tutukluğu ile karşı karşıya kalan Walser, önemli bir yazın adamı olarak sıkıntılı bir süreç yaşamaya başlamıştır. Waldau ve Herisau klinik yılları onun yazınsal yaratısının neredeyse durmaya geldiği dönemdir. Hatta Herisau’da kaldığı dönemde ona yazması için oda tahsis edilmesini de anlamsız karşılamıştır; “*Klinikte bir şeyler yazma iddiasında bulunmak tamamen saçmalık ve kabalık. Bir yazarın üretebileceği tek yer özgürlüktür. Bu şart yerine getirilmedikçe tekrar yazmaktan çekiniyorum. İnsanın bana oda, kâğıt ve kalem tahsis etmesiyle hiçbir şey yapılmaz*” (Seeling, 1977, s. 18). Özgür bir ortamda gezerek yazmayı seven Walser’e kapalı bir klinikte oda tahsis edilmesi, onu yazmak için doğal olarak harekete geçirmemiştir. Onun hem özel hayatında hem de edebi kimliğinde en önemli şey özgürlüktür. Özgürlüğü kısıtlandığında o, ruhsuz bir adama dönmüştür. Özgürlüğü her şeyin üzerinde tutan Walser’in kapalı ortamdaki yazınsal yaratısı sıkıntıya düşmüştür. Walser, 1933 yılında Herisau kliniğinde kalmaya başlamasıyla değişen yazınsal etkinliğinin nedenini şu şekilde açıklamıştır; “*Herisau’da hiçbir şey yazmadım. Neden? Benim dünyam Naziler tarafından mahvedildi. Yazdığım gazeteler kapandı; redaktörleri kovuldu ya da öldü. Bundan dolayı ben de bir fosile dönmüştüm*” (Seeling, 1977, s. 57). Hem toplumsal/siyasal olaylar hem de rahatsızlığı ve bu rahatsızlığından dolayı yaşamak zorunda kaldığı klinik/kapalı ortam, onun yazma sürecini ve biçimini farklı bir yöne sürüklemiştir.

Walser, hayatının en verimli dönemlerini klinikte geçirdiği için yazma etkinliği bu krizden önemli ölçüde etkilenmiştir. Bu klinik yıllarına rağmen o, ilginç bir anlatı dünyasının kapılarını açmış ve ruh dünyasındaki tutarsızlıkları yapıtlarına yansıtmıştır. Onun yaratımını bir çocuk yaratımına benzeten Mächler, “*Robert Walser’in yaratımı çocukluk ve alayın, sanatsal ruh gücünün ve gerçekliğin karşılığında hareket eder. Onun gibi içindeki zıtlıkları ve birbirine ters düşen kararları bu kadar tam ve sessiz algılayan ve bu kadar çeşitli ifade eden başka bir yazar yoktur*” (Mächler, 1976, s. 152) şeklinde ifade ederek, aslında onun aktarma biçimini özetlemiştir. Walser’in bazen bir çocuk edasıyla içinden geldiği gibi bazen de birbiriyle uyum içinde olmayan kelimeleri bir araya getirmeyi başararak usta bir yazar gibi yazma/anlatma biçimi oldukça dikkat çekicidir. Dilinden dolayı okurun onun yapıtları karşısında hayrete düşmesi, bu nedenle şaşırtıcı değildir.

Walser yapıtlarında dünyayı alaya alma hali söz konusudur. Bu alay, naif bir anlatımla somutlaşır. “Çocukça bir konuşmanın taklidi” (Bochmeyer, 1999, s. 23) olarak değerlendirilen Walser dili, onun yapıtlarına sinmiştir. Dilin ve bilincin onda radikal bir değişiklik göstermesi, yapıtlarını inceleyen bir okuru/araştırmacıyı hem şaşırtır hem de meraklandırır. Aslında Walser, yapıtları aracılığıyla tanınan bir yazardır. Çünkü yapıtları hem kendisini hem de dilini açığa çıkarır. Mantıklı bir bağlamın olmadığı bu yapıtlar, Walser’in tutarsızlığına ve iç huzursuzluğuna göndermede bulunur. Hiç olmadık yerde söylenen cümleleri ve ani/keskin dönüşleri/manevraları okurun anlamasını zorlaştırır. Bu yüzden Walser, tek bir okuyuşla açığa kavuşacak bir yazar değildir. Onu birçok kez okuyan bir okur/araştırmacı, her defasında onun farklı bir yönünü keşfeder. Bu yüzden onun yapıtları bir dil karnavalını yansıtır. Yakınlık ve mesafe, sempati duyma ve geri durma, isteme ve vazgeçme, kendini gösterme ve geri çekme gibi zıt kutuplar arasında bir ilişki kurulan bu yapıtlar, bir labirenti andıran Walser dili ile birleştiğinde ilginç ve çözümü zor bir dünyaya açılırlar. Hatta Walser’in dile getirdiği “Sıcaklık biraz soğuk olmalı ve soğuk da biraz sıcak olmalı.” (Seeling, 1977, s. 41) ifadesi bu zıtlıklara bir örnektir. Walser dili, bulmaca gibi bir özelliğe sahip olduğu için, okurun onun yapıtlarına bulmaca çözer gibi yaklaşması gerekir.

Walser yapıtları, sadece içerikle mesaj veren yapıt niteliği taşımaz. Aynı zamanda metinlerin yapısı da bu bağlamda yol gösterici olur. Çünkü yapıtların yapısal özelliği Walser’in anlatı dünyasına dair ipuçları verir. Onun düşünce dünyasındaki değişiklikler, dilinde somutlaşır. Walter Benjamin, Walser’in karmaşasını anlamak için onun dilini incelemek gerektiğini düşünür. “Eline kalemi alır almaz, onu umutsuz bir ruh hali ele geçirir. Ona her şey kayıp görünür, farklı kelimelerin neden olduğu uyumsuzluk ortaya çıkar, her cümle sadece önceki cümleyi unutturmak için yer alır” (Grenz, 1974, s. 9). Walser’in dili Benjamin tarafından “delilik kalıtımı” olarak adlandırılır. Onun adaptasyon bozukluğu, düzensiz ve kopuk cümlelerinde ortaya çıkar. Anlatımda zikzaklar ve paradokslar, konudan konuya atlama, bütünlüğün olmaması, onun bu adaptasyon bozukluğunun dildeki göstergeleri olarak tanımlanabilir.

2. WALSER’İN ROMAN DÜNYASI VE KİŞİLERİ

Çoğunlukla Walser’in hayatından beslenen romanları, hem Walser’i hem de onun roman dünyasını tanımak için önemli birer kaynaktır. Çünkü genellikle otobiyografik yönleri ağır basan bu romanlar, Walser’in kendisine benzeyen figürleri ve anlatıcıları ile dikkat çeker. Aslında yarattığı figürlerle tek bir kişi anlatır Walser, o da kendisidir. Onlar genellikle yumuşak huylu, itaatkar, dış dünya ile zıt ama sadece doğayı seven, yürüyüş yapmaktan büyük bir haz alan, amaçsız, kararsız, asla gelecek planı yapmayan özellikleriyle oldukça dikkat çekici figürlerdir.

Walser, *Geschwister Tanner (Tanner Kardeşler)*, *Jakob von Gunten*, *Der Gehülfe (Yardımcı)*, *Der Räuber (Haydut)* ve *Theodor* adında beş roman yazmıştır. *Der Räuber* ve *Theodor* romanlarını Mikrogram yazı biçimi ile kaleme almış, ancak Theodor romanı basılmadan kaybolmuştur. Bu yüzden, okura ulaşan sadece dört romanı söz konusudur. Bu romanlarının hemen hepsinde kendisinden ve hayatından kesitler sunmuş, hatta figürleri de kendi özellikleriyle donatmıştır.

Detaylı doğa betimlemelerinin yer aldığı bu romanlar, Walser'in doğa hayranı/doğa aşığı yönüne özellikle dikkat çeker. Neredeyse bütün yapıtlarında, romanlarında/şairlerinde/kısa öykülerinde doğa betimlemelerine yer veren Walser, doğa betimlemelerinde barış dolu bir dünya görüntüsü çizer. Bu barış dolu dünyanın kahramanları da yaşadıkları tuhafliklarla zıtlık oluştururlar.

Geschwister Tanner romanı, romanın aynı zamanda ben anlatıcısı olan Simon figürünün gözlemleri aracılığıyla aktarılır. Walser'in romanlarının genel olarak ana özelliği, romanlarında olay örgüsünün yer almamasıdır. Nitekim söz konusu romanda da olay/olay örgüsü yerine Simon'un dünyayı algılama çabası yer alır. Simon'un yaptığı yürüyüşler boyunca etrafını gözlemlemesi ve gördüklerini yorumlaması söz konusuyken, romandaki diğer kişilerle iletişimsizliği de dikkat çekmektedir. Genelde yalnız olan Simon, durağan bir hayat tablosu çizer. Özgürlüğe aşırı derecede düşkün olması ve bu yüzden hiçbir işte çalışamaması, Walser ile örtüşen en büyük ortak özelliğidir. Simon'un çalıştığı işlerden doğada olmak ve yürüyüş yapmak için çıkması, Walser'in hayatına bir göndermedir. Diğer bir önemli ortak özellik ise Simon'un tıpkı Walser gibi yürüyüş yapmayı çok sevmesidir. Simon, romanda Walser gibi taşra hayatını ön plana çıkarmıştır. Doğa ve köy hayatı, onu cezp etmiştir. Ayrıca, romanda sadece başkişi ile Walser arasında benzerlik kurulmamış, diğer roman kişileri ile de Walser'in annesine ve kardeşlerine göndermede bulunulmuştur. Hatta romanda bu kadar çok otobiyografik özellik olmasını Morgenstern, "*Geschwister Tanner romanı son derece otobiyografik ve aynı zamanda alışılmadık derecede şairsel bir kitap, şüphesiz Walser'in aile üyeleri arasındaki ilişkileri anlatır. Abileri Hermann ve Oscar'ın özelliklerini Doktor Klaus'ta kombine etmiş gibi görünüyor...*" (Seeling, 1977, s. 74) şeklindeki ifadeleriyle vurgulamıştır. Yani Simon ve Walser arasında çizilen benzerlik, diğer roman figürleri ve Walser'in aile üyeleri arasında da çizilmiştir.

Der Gehülfe romanında ise başkişi olarak seçilen Joseph, hem anlatımıyla hem de kişiliğiyle bir Walser portresi çizer. Çünkü Joseph'in romanı aktarım biçimi, tutarsız düşünce dünyasının sinyalini verir. Walser'in iç dünyasındaki kaos, Joseph figürü ile tekrar somutlaşır. Joseph'in hem kendisi hem de çevresiyle olan ilişkisi dikkat çekicidir. İnsanlara karşı her zaman mesafeli olmayı önemseyen Joseph, itaatkar, yalnız, sessiz, kararsız,

içine kapanık, doğa tutkunu bir kişi olarak donatılmıştır. Onun bu özellikleri, şüphesiz Walser'e bir işarettir. Romanda bir uşak olarak çalışan Joseph'in boyun eğmeye ve hizmet etmeye eğilimi dikkat çekici boyuttur. Aslında roman, sadece başkişi Joseph ve diğer figürleri ile Walser ve Walser hayatına göndermede bulunmaz. 1903 yılında Walser'in Wadenswil'deki iş hayatından büyük izler taşıyan romanın otobiyografik yönü güçlüdür. Nitekim Walser de “*Der Gehülfe, tamamen realist bir roman. Hemen hemen hiçbir şey bulmaya ihtiyacım yoktu. Bunu bana hayat sağladı*” (Seeling, 1977, s. 42) şeklinde ifade ederek romanın kaynağını belirtmiş olur. Eski, yıpranmış kıyafetlerle dolaşan Walser, bu bağlamda Joseph'i de aynı şekilde donatır. Joseph, roman boyunca hep eski, yırtık kıyafetler giyer. Özellikle şemsiye ve şapka motifi romanın önemli bir otobiyografik özelliğidir. Çünkü günlük hayatında yürüyüş sırasında her zaman bir şemsiye taşıyan Walser'in Joseph'e de aynı aksesuarı taşıması oldukça ilginçtir. Şapka da yine hem Walser'in hem Joseph'in hayatında dikkat çekici boyutta yer almıştır.

Walser'in otobiyografik özelliklerinin zengin bir biçimde yer aldığı romanlarından birisi de Jakob von Gunten'dir. Benjamenta Erkek Enstitüsünde geçen roman, Walser'in Berlin uşaklık yıllarını aktarır. Uşaklık eğitimi görmek için enstitüye gelen Jakob, Walser'in baskı altında yaşadığı, hizmet ettiği ve boyun eğdiği yıllara göndermede bulunur. Ayrıca bu enstitüde çalışan bayan öğretmen de Walser'in hayatında önemli bir yere sahip olan annesi ile benzer bir duruş sergiler. Walser'in hayatındaki soğuk kadınlar (özellikle annesi), bu romanda yer alan bayan öğretmenin soğukluğu ve konumu ile örneklendirilir. Ayrıca enstitü de kapalı bir mekan olarak söz konusu soğukluğu yansıtır. Bu enstitü, Walser'in hem Berlin uşaklık okuluna hem de onun hayatını geçirmek zorunda kaldığı kliniklere bir göndermedir.

Walser'in mikrogram yazı biçimi ile kaleme aldığı Räuber romanı, uyuyamadığı, şiddetli korkular yaşadığı Bern döneminde ortaya çıkmıştır. Bir odaya kapanıp yazdığı bu roman, hem içeriğinin karmaşıklığı hem de yapısal özelliklerinden dolayı hastalığından izler taşır. Romanı rahatsızlığının ilerlediği bir dönemde yazdığı için romanın genel kurgusunun bu durumdan oldukça etkilendiği görülmektedir. Romanda Räuber adındaki başkişi, bir roman yazmak istediği için roman, ana hatlarıyla yazma eylemi üzerine kurgulanmış ve daha çok Räuber'in diline ve yazma biçimine odaklanmıştır. Bu yüzden, Walser'in dili, tutarsızlığı, aktarım biçimi kendisine benzeyen bir figür üzerinden somutlaştırılmıştır. Ayrıca Räuber'in özgürlüğe ve doğaya olan düşkünlüğü Walser ile benzediği noktalardan birisidir. Räuber, var olma problemi yaşayan bir figür olarak Walser'in bir işte/yerde tutunamamasını, insanlarla yakın ilişki kuramamasını, aslında onun toplumsal konumuna işaret etmiştir.

3. ORTAK DEĞERLENDİRME

Walser'in okura ulaşan bu dört romanı hem konu hem de figür açısından birbirine benzemektedir. Onun yarattığı neredeyse tek tip figür modeli söz konusudur. Bu figür, özelliklerinden dolayı bir Walser portresi çizmede oldukça başarılıdır. Çünkü Walser, kendisini anlatmaktan uzak durabilen bir yazar değildir. Bu yüzden Simon, Joseph, Jakob, Räuber figürleri aynı zamanda birer anlatıcı olarak hem aktarım biçimleri ile hem de kişisel özellikleri ile birçok noktada Walser ile kesişirler. Onlar, genellikle yorum yapan, eleştirilerde bulunan, yaptığı manevralardan dolayı takibi zor olan, bu yüzden özellikle dikkat etmeyi gerektiren anlatıcılardır. Bu anlatıcılar, sadece olayları aktaran bir aracı konumunda değildirler. Onlar, anlatılan dünyanın önemli bir üyesi olurlar. Onların kendileriyle ve figürlerle olan ilişkileri göz önünde tutulduğunda, romanda ana hatlarıyla figürlere göre farklı bir duruş sergileyen birer anlatıcının ve onun karşısında genel olarak aynı özelliklere sahip tek tip figürlerin yer aldığı söylenilebilir. Walser romanlarının ana özelliği başkişilerin ve anlatıcıların Walser ile büyük bir benzerlik sergilemeleri ve hepsinin anlatı stratejisi/anlatıcılar açısından ön planda yer almasıdır. Onun ruhsal arazlarının yansıdığı bu başkişiler ve anlatıcılar hayata karşı alaycı duruşları ve sergiledikleri anlatı stratejileri ile yoğun bir biçimde dikkat çekmektedir.

Walser'in anlatı dünyasında yoğun bir otobiyografik havanın baskın olması, yapıtlarının otobiyografisi ile çözüme kavuşturulmasında önemli bir rol oynar. Onun yapıtlarında genellikle gizlenmiş kodlar yer alır. Bu kodlar, aslında onun otobiyografisinde karşılığını bulur. Onun ruh dünyası ve yazınsal yaratisi arasındaki bağlantının şifreleri, biyografisinde/mektuplarında ve güncelerinde gizlenmiştir. Okur, bu şifreleri çözebilmek için ve aynı zamanda metinleri anlamlı kılabilmek için onun mektuplarına, biyografisine ve güncelerine ihtiyaç duyar. Çünkü neredeyse bütün Walser araştırmaları, şu ya da bu şekilde onun hastalığı/şizofrenisi etrafında dönmekte/şekillendirilmektedir. Yapıtlarının içeriği ve yapısal özellikleri, aslında Walser'i tanımak için birer ölçüt olma işlevi görür.

Walser yapıtları özellikle romanları, otobiyografik romanlar olabileceği yolunda kuvvetli öğeleri barındırsalar bile, bunların kurmaca romanlar ve kişilerinin de kurmaca kişiler olduğu gerçeğinin değişmeyeceği görüşü baskındır. Belki de Walser, bilinçaltı bir refleksle kendisine benzeyen kişiler yaratır, belki de tam tersi bunu bilinçli yapar. Çünkü Walser, yapıtlarında hem çok şey söyler hem de gizler. Gizlediklerini mercek altına almak için onun yazınsal yaratisinin kaynağına yani onun iç dünyasına inmek gerekir. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki, yazınsal yaratisindeki karmaşıklık onun sıra dışı dünyasından kaynaklanır. Kendine has bir tarzı olan Walser'in anlatı dünyası, onun güçlü edebi kimliği ve ruhsal arazları ile birleşir ve farklı bir dünyanın kapıları açılır; Sıra dışı bir dünya - Sıra dışı bir yazar; Robert Walser...

KAYNAKLAR

- Bochmeyer, D. (1999). *Robert Walser und die moderne Poetik*. Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag.
- Echte, B. & Morlang, W. (2001). *Robert Walsers Schreibtisch privat zum Abschluss der sechsbändigen Mikrogramm-Ausgabe, (04) - Besprechung von Dieter Borchmeyer aus "Die Zeit"*.
- Gisi, L. M. & Meyer, U. & Sorg, R. (2013). *Medien der Autorschaft*. München: Wilhelm Fink Verlag.
- Grafin von Schwerin, K. (2001). *Minima Aesthetica, Die Kunst des Verschwindes Robert Walsers mikrographische Entwürfe Aus dem Bleistiftgebiet*. Frankfurt: Peter Lang Verlag.
- Grenz, D. (1974). *Die Romane Robert Walses Weltbezug und Wirklichkeitsdarstellung*. München: Wilhelm Fink Verlag.
- Mächler, R. (1976), *Das Leben Robert Walsers – eine dokumentarische Biographie*. Hamburg: Suhrkamp Verlag.
- Seelig, C. (1977). *Wanderungen mit Robert Walser*. Frankfurt: Reclam Verlag.
- Schilling, D. (2007). *Robert Walser*. Hamburg: Rowohlt Taschenbuch Verlag.
- Walser, R. (1962). *Der Gehülfe*. Genf: Helmut Kossodo Verlag.
- Walser, R. (1986). *Der Räuber*. Zürich und Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag.
- Walser, R. (1990). *Geschwister Tanner - mit einem Nachwort von Peter Bichsel*. Frankfurt: Suhrkamp Verlag.
- Walser, R. (2007). *Jakob von Gunten*. (G. Gürtunca, Çev.). İstanbul: Doğan Kitapçılık.